

PRATEN OVER SHAME SEXTING

Handvatten voor professionals en vrijwilligers: hoe bespreek je shame sexting met ouders met een migratieachtergrond, en hoe kunnen zij dit met hun kind bespreken?

INLEIDING

Jongeren maken een deel van hun seksuele ontwikkeling online door. De coronamaatregelen, waarbij beperkt fysiek contact mogelijk is, heeft deze trend alleen maar versterkt. Het online leefdomein is voor jongeren een wereld op zich. Het vrijwillig en met wederzijdse instemming maken en delen van seksueel getint beeldmateriaal kan bijdragen aan een gezonde seksuele ontwikkeling. Het brengt echter ook risico's met zich mee. Zo worden elk jaar jongeren in Nederland slachtoffer van *shame sexting*, het ongewenst online verspreiden van (gemanipuleerd) seksueel getint beeldmateriaal met als doel de afgebeelde persoon aan de schandpaal te nagelen. De gevolgen voor slachtoffers kunnen groot zijn.

In deze brochure besteden we vooral aandacht aan jongeren met een Turkse, Marokkaanse of Hindoestaanse achtergrond. Vooral meisjes uit deze en vergelijkbare gemeenschappen lopen verhoogd risico op reputatieschade vanwege het belang van seksuele eer die vooral voor meisjes en vrouwen geldt. Dit maakt hen extra kwetsbaar voor chantage en misbruik. Er bestaan in deze kringen zelfs zogenoemde 'expose-groepen' om publiekelijk een meisje dat in de ogen van de online-groep 'oneervol' is, aan de schandpaal te nagelen. Vaak weten slachtoffers en hun ouders zich geen raad. Sommige ouders willen de eer herstellen door een gedwongen huwelijk of een andere vorm van eengerelateerd geweld. Terwijl een slachtoffer juist de steun van zijn/haar ouders hard nodig heeft.

Uit onderzoek blijkt dat ouders een belangrijke rol kunnen spelen in de opvang van hun kinderen, maar ook in de preventie van onlinemisbruik en het versterken van hun weerbaarheid. Maar veel ouders weten niet hoe. Professionals en vrijwilligers kunnen een belangrijke rol spelen door ouders bij te staan en te ondersteunen. Voorwaarde is dat zij met ouders op een respectvolle en ondersteunende manier over *shame sexting* durven en kunnen praten, maar ook rekening houden met de risico's op eengerelateerd geweld.

In het overzicht van interventies gericht op online seksuele weerbaarheid dat Kennisplatform Integratie & Samenleving (KIS) maakte, viel op dat er weinig of geen interventies zijn gericht op ouders. Uit interviews van KIS met vaders en moeders met een Turkse, Marokkaanse en Hindoestaanse achtergrond bleek behoefte aan concrete steun van professionals, ook voor hun religieus-culturele vragen rond shame sexting. Professionals ervaren de noodzaak voor gesprekken met ouders, maar voelen zich vaak onzeker over hoe zij dit op een cultuursensitieve manier kunnen doen, zo bleek uit interviews met een aantal. Zij hebben meer handvatten nodig, ook om de risico's op eengerelateerd geweld te kunnen inschatten en beperken. KIS sprak vervolgens met sociaal professionals met ruime ervaring in het werken aan opvoedvraagstukken met gezinnen met een migratieachtergrond. Hun adviezen aan collega's bespraken we in een expertgroep. Deze brochure is de weerslag van de opgehaalde kennis en ervaring en biedt kennis en concrete handreikingen om het gesprek met ouders te voeren.

VOOR WIE IS DEZE BROCHURE BEDOELD?

Deze brochure is bedoeld voor professionals en vrijwilligers die in contact staan met ouders/gezinnen met een migratieachtergrond: hulpverleners, wijkteammedewerkers, opvoedondersteuners en leerkrachten. Je vindt hier de volgende informatie:

- Wat is shame sexting en exposing? Wie worden slachtoffer en welke risico's lopen zij?
- Wie zijn de plegers, wat zijn hun motieven en wat is het wettelijk kader?
- Wat weerhoudt ouders om over dit thema te praten?
- Wat hebben ouders van professionals nodig, ook bij hun religieuze vraagstukken?
- Adviezen en aandachtspunten voor (groeps)voorlichting en gesprekken met ouders over online weerbaarheid.

WAT IS SHAME SEXTING?

Met het begrip *sexting* bedoelen we het vrijwillig uitwisselen van seksueel getinte berichten, (naakt)foto's en seksfilmpjes via internetapplicaties zoals WhatsApp, Facebook, YouTube en Instagram. In een gelijkwaardige relatie kan dit onderdeel zijn van de seksualiteit en hoeft dit geen probleem te zijn. Bij veel jongeren is sexting onderdeel van hun seksuele ontwikkeling.

Met de huidige digitale ontwikkelingen en de komst van apps zoals Snapchat waarmee foto's verstuurd kunnen worden die slechts enkele seconden zichtbaar zijn, lijkt sexting in populariteit toe te nemen. Bij ongewenste sexting is er sprake van seksueel grensoverschrijdend gedrag via onlinekanalen. Bij het bezitten en verspreiden van beeldmateriaal van minderjarigen is er wettelijk gezien sprake van kinderporno.

SHAME SEXTING

Er is sprake van shame sexting als seksueel getinte beelden worden doorgestuurd zonder toestemming van de afgebeelde persoon, met het doel om de persoon publiekelijk te beschamen en te pesten. Let wel: het gebeurt ook dat derden seksueel getinte *nep*beelden, dus gemanipuleerd beeldmateriaal, versturen. Een aantal verwante begrippen:

SLUT SHAMING

De term *slut shaming* wordt gebruikt naast shame sexting. De term is niet genderneutraal, het verwijst naar 'slut' ofwel 'slet', of 'hoer'. Een vrouw of meisje krijgt een reputatie als 'makkelijk', draagt kleding of vertoont gedrag dat volgens anderen niet door de beugel kan. Het toont de dubbele norm: seksueel actieve vrouwen worden afgekeurd, terwijl dit gedrag bij mannen wordt bewonderd.

EXPOSING

Het begrip *exposing* verwijst naar het 'ontmaskeren' van de afgebeelde persoon. Het gaat (meestal) om meisjes en jonge vrouwen van wie naaktfoto's of filmpjes digitaal beschikbaar zijn. Het doorsturen of beschikbaar maken van dit beeldmateriaal gebeurt met als doel om de afgebeelde persoon een slechte naam te bezorgen.

SHAMEN

Meisjes en jonge vrouwen met een Marokkaanse en Turkse achtergrond lopen op nog een manier risico op online *shamen*. Dat kan gaan om beelden waarop ze make-up dragen, roken of dansen, of daten met iemand met een andere culturele achtergrond. Vooral via de chatdienst Telegram delen plegers foto's en persoonsgegevens van deze meisjes, waarbij zij hun slachtoffers uitschelden, discrimineren of bedreigen. Ook LHBTIQ'ers worden het slachtoffer van deze praktijken.

WIE WORDEN SLACHTOFFER?

Shame sexting overkomt jongens én meisjes. Het kan om zowel hoogopgeleide als praktisch opgeleide jongeren gaan en de leeftijd kan variëren van 12 jaar tot 25 jaar. De gevolgen van ongewenste sexting zijn voor de afgebeelde persoon vaak ernstig. Het slachtoffer loopt risico op psychische druk, uitsluiting en/of (dreiging met) geweld vanuit zijn of haar omgeving.

Meisjes en jonge vrouwen met een migratieachtergrond uit een zogenaamde 'schaamtecultuur' lopen extra risico vanwege het belang van de seksuele eer en kuisheid voor meisjes en jonge vrouwen. Dit maakt hen extra kwetsbaar voor chantage en misbruik. Zij worden (ook online) extra in de gaten gehouden. De gevolgen van shame sexting zijn voor hen vaak ernstig en langdurig. Ook meisjes, en jongens, die niet aan de traditionele heteroseksuele normen en beelden voldoen, een LHBTIQ-identiteit of uiterlijk hebben, kunnen slachtoffer worden van shame sexting.

FOCUS OP EER EN SCHAAMTE

In onze verkenning spitsten wij ons toe op Turkse, Marokkaanse en Hindoestaanse ouders en jongeren, waar in traditionele en religieuze families de kuisheid en eerbearheid van meisjes belangrijk gevonden worden. De focus op eer en schaamte in deze families maakt meisje uit deze gemeenschappen extra kwetsbaar voor dwang en chantage. Praten over seksualiteit en (online) seksueel misbruik is vaak een groot taboe. Ouders die dit wel als onderdeel van de opvoeding zien, ontbreekt het vaak aan vaardigheden om dit goed op te pakken.

De handreikingen voor professionals in deze brochure zijn vooral gericht op deze Turkse, Marokkaanse en Hindoestaanse doelgroepen. Voor andere culturele achtergronden, Somalische, Irakese en Syrische bijvoorbeeld, kunnen vergelijkbare mechanismen en normen spelen. Ook voor het werk met deze doelgroepen zijn de handvatten bruikbaar.

AANTALLEN

Onderstaande cijfers komen uit verschillende onderzoeken:

- Ongeveer 1 op de 8 Nederlandse jongeren tussen de 14 en 18 jaar heeft wel eens een sexy foto of filmpje van zichzelf via sociale media naar een bekende gestuurd. In 70% van de gevallen gebeurt dit binnen een vaste relatie, maar in bijna 30% van de gevallen worden beelden gedeeld met onbekenden (De Graaf, Borne, Nikkelen, Twisk & Meijer, 2017).
- In het onderzoek 'Seks onder je 25e' van Rutgers en SOA Aids Nederland (2017) bleek minder dan 1 op de 20 jongeren tussen de 12 en 25 jaar ongewenste sexting mee te hebben gemaakt. Opvallend is wel het hoge aantal meiden van Marokkaanse afkomst dat negatieve ervaringen met sexting rapporteerde. In het aantal meldingen van ongewenste sexting bij de politie is in de periode 2017 tot 2019 gestegen: van 826 naar 933.

WIE ZIJN DE PLEGERS EN WAT ZIJN HUN MOTIEVEN?

Jongeren doen aan sexting om te flirten, om te experimenteren met seksualiteit, met pikante poses en kleding en om te kijken hoe zij in de smaak vallen. Sociale druk speelt ook een rol. Uit onderzoek blijkt dat wanneer jongeren intiem beeldmateriaal van anderen zien, zij sneller bereid zijn zelf dergelijke beelden te maken en te versturen. De problemen met sexting ontstaan als er sprake is van misleiding, dwang, afpersing, chantage, manipulatie, ongelijkwaardigheid in het versturen van beelden.

Voor ongewenste of shame sexting zijn er verschillende plegers en motieven aan te duiden.

- **Stoer doen**

Een groot deel van de jongeren stuurt ontvangen pikante beelden zonder duidelijke reden door: uit nieuwsgierigheid, uit sensatie of spanning en om stoer te doen. Voor jongens kan het bezit van naaktbeelden van meiden werken als een verovering of trofee en als 'bewijsmateriaal' van hun 'succes' bij meiden. Ze creëren soms ook nepfoto's. Vaak zijn zij niet bewust van de negatieve gevolgen voor het slachtoffer.

- **Aandacht**

Een deel van de jongeren stuurt seksueel getinte beelden door omdat ze zelf onzeker zijn en denken dat ze daarmee meer aandacht krijgen en populairder worden onder hun leeftijdgenoten. Onder sommige vrienden is alles delen met elkaar, dus ook pikante foto's, een manier om de vriendschap te versterken.

- **Wraak**

Wanneer het moedwillig gebeurt, is het doel vaak om het slachtoffer een slechte naam te bezorgen. Het gaat dan om vergelding, bijvoorbeeld na een ruzie tussen twee vriendinnen die ooit foto's van elkaar in bikini maakten. Het slachtoffer loopt het risico om het stigma 'slet' op school te krijgen. Een meisje kan ook slachtoffer worden nadat zij een liefdesrelatie heeft beëindigd (wraakporno) of een jongen heeft afgewezen.

- **Een lesje leren**

In gemeenschappen waarin eer en maagdelijkheid een grote rol spelen kun je via shame sexting de reputatie van een meisje flink beschadigen. In zogenaamde 'expose-groepen' verzamelen zich met name jongens en mannen, vaak laagopgeleid, van Turkse en Marokkaanse afkomst en islamitisch. Zij ervaren de verantwoordelijkheid om de eer van meisjes en vrouwen in hun gemeenschappen te 'beschermen'. Daarmee eigenen ze zich het recht toe om hen te shamen als zij zich niet aan de culturele codes houden. Door meisjes en vrouwen te exposen, bijvoorbeeld in zogenaamde 'kech-groepen', willen ze hen "tot de orde roepen". Het kan ook gaan om meisjes die geen hoofddoek dragen, die make-up op hebben en dansen. Meisjes die beelden van andere meisjes doorsturen, doen dit meestal omdat ze zich willen distantiëren van het gedrag van het afgebeelde meisje. Ze willen laten zien dat zij "beter" zijn.

- **Chantage**

Een jongen of man kan een meisje met pikant (nep)beeldmateriaal ook chanteren en dwingen tot meer seksuele handelingen of haar afpersen voor geld. Deze vorm van afpersing heet *sextortion*. Dit online seksueel misbruik gebeurt ook via *grooming*. We spreken van grooming als mannen en jongens proberen in contact te komen met (jonge) meisjes via internet door zich voor te doen als een lieve, begripvolle leeftijdgenoot. Wanneer zij het vertrouwen gewonnen hebben, gaan de gesprekken via de chats steeds meer over seks. Het slachtoffer wordt verleid om voor de camera uit de kleren te gaan en seksuele handelingen te verrichten; vaak via de webcam, soms ook bij een ontmoeting.

- **Taboe op gemengde relaties**

Meisjes en vrouwen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond kunnen vanwege een (vermeende) gemengde date of relatie online worden 'geschamed' omdat zij de norm van maagdelijkheid en trouwen met iemand van dezelfde afkomst, mogelijk overtreden. Voor jongens en mannen is deze norm minder sterk.

Online shamen is een machtsmiddel om de ander te dwingen de relatie te stoppen. Vanwege de sterke heteroseksuele norm worden LHBTIQ'ers hier eveneens slachtoffer van. Vooral jongens en jonge mannen zijn plegers, omdat zij verantwoordelijkheid ervaren om de eer binnen de gemeenschap te bewaken en een eerschender tot de orde te roepen.

WAT ZIJN DE GEVOLGEN?

Als jongeren slachtoffer zijn van shame sexting kunnen zij op verschillende gebieden de negatieve gevolgen ervaren. Vrouwen en meisjes van Turkse, Hindoestaanse en Marokkaanse komaf vertellen dat de schadelijke impact van shame sexting voor hen langdurig en soms zelfs permanent is.

- **Sociale schade**

Het eerste wat slachtoffers vaak ervaren zijn pesten op school en buitensluiting door leeftijdsgenoten. Shame sexting kan ook op de langere termijn negatieve gevolgen hebben. Het kan leiden tot schooluitval en – omdat het lastig is om het beeldmateriaal helemaal van internet te verwijderen – ook problemen bij het vinden van een baan en eventuele (huwelijks)partner.

- **Psychische schade**

Door schaamte, angst en onzekerheid lopen slachtoffers van shame sexting groter risico op psychische schade, zoals depressieve gevoelens, laag zelfbeeld en ziektebeelden als automutilatie. De beschuldigingen van omstanders – naast de eigen schuld- en schaamtegevoelens – hebben een traumatiserend effect op de slachtoffers. Hun vertrouwen in de toekomst neemt af. In sommige gevallen leidt dit tot een (poging tot) zelfdoding.

- **Victim blaming**

Belangrijk om te vermelden is dat vaak het slachtoffer de schuld krijgt van de online grensoverschrijdingen. Dit heet *victim blaming*. Vaak krijgen slachtoffers verwijtende vragen als: hoe heb je het kunnen laten gebeuren?! Waarom ben je zo dom geweest om een naaktfoto te versturen?! Niet alleen in de eigen familie of gemeenschap krijgen slachtoffers van shame sexting deze opmerkingen. Ook professionals, als docenten, sportcoaches of jongerenwerkers reageren niet zelden op deze manier tegen een jong slachtoffer.

- **Verlies van eer**

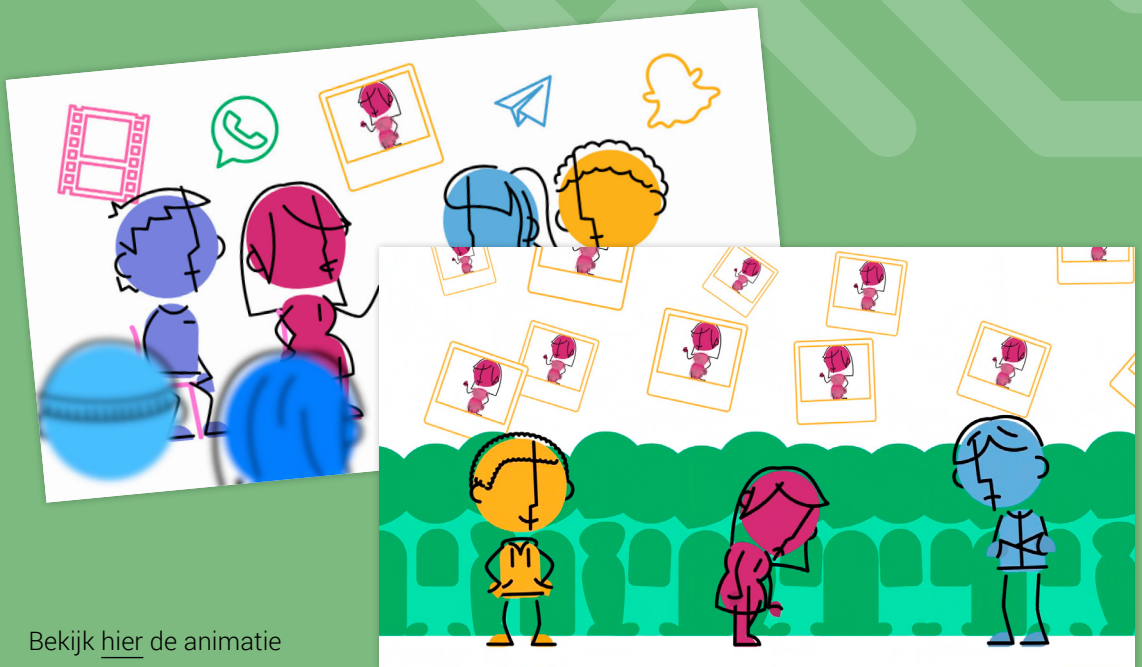
Hier speelt gemeenschapsdruk een rol, omdat het slachtoffer in de ogen van de gemeenschap de geldende zedelijkheidsnormen voor vrouwen heeft overtreden en daarmee de familie-eer heeft geschaad. Sexting beschouwt men niet als experimenteel seksueel gedrag, maar als grensoverschrijdend gedrag dat een verlies van 'eer, van de reputatie van een meisje en haar familie' tot gevolg heeft, óók als de beelden gemanipuleerd zijn. Als een meisje in die situatie komt, dan wordt dit al als een smet op haar blazoen gezien.

- **(Risico op) eergelateerd geweld**

Als de familie vindt dat hun dochter of zus de morele normen heeft overtreden, zal zij proberen om publiekelijk de eer van de familie te herstellen. De gemeenschap oefent vaak druk uit op de familie om dit te doen. Meestal zijn die acties niet op de verspreiders van de beelden gericht, de plegers, maar op het afgebeelde meisje of de afgebeelde vrouw. Herstel van eer kan bijvoorbeeld door sociale uitsluiting, isolatie of dwang tot een huwelijk, maar ook door mishandeling en kan in het uiterste geval leiden tot een gedwongen (zelf)moord. We noemen dit vormen van 'eergelateerd geweld', omdat het motief is de 'verloren eer' publiekelijk te 'herstellen'. De gevolgen kunnen ernstig en onomkeerbaar zijn. Bij enig vermoeden hiervan moeten professionals eerst een expert bij Veilig Thuis of de politie raadplegen, voordat zij eventueel met de ouders in gesprek gaan.

ZORGVULDIGE AANPAK VAN LEVENSBELANG

De normen over hoe meisjes en jonge vrouwen van Turkse, Marokkaanse of Hindoestaanse afkomst zich volgens hun gemeenschappen behoren te gedragen, het stigma van de 'verloren eer' plus haar schaamte- en schuldgevoelens, belemmeren slachtoffers extra om over shame sexting-ervaringen te praten en hulp te zoeken. Gecombineerd met onveiligheid in de eigen familie is er voor deze slachtoffers weinig of geen ruimte om zelf de regie in het leven te pakken. Alles bij elkaar staat dit haar herstelproces behoorlijk in de weg. Het is van vitaal belang dat professionals deze slachtoffers begripvolle aandacht en steun bieden en deze casussen zorgvuldig aanpakken.

Bekijk [hier](#) de animatie
Shame sexting

WETTELIJK KADER

Sexting heeft ook een juridische component. Op 1 januari 2020 ging een nieuwe wet in werking waarmee wraakporno strafbaar is gesteld. Het is verboden om naaktafbeeldingen van derden te delen wanneer de dader wist dat dit nadelig is voor het slachtoffer. Het nieuwe aan de wet is dat het niet meer alleen strafbaar is wanneer het delen van de naaktafbeeldingen als *doel* had het slachtoffer te benadelen, het *weten* dat dit nadelig is voor het slachtoffer is voldoende. De wet geldt ook voor de medestanders die de beelden blijven doorsturen naar derden.

Of het slachtoffer wel of geen toestemming heeft gegeven voor het maken van de afbeeldingen, is voor deze wet niet van belang. In de praktijk betekent dit dat het delen van naaktafbeeldingen sneller bestraft kan worden. Daders kunnen hier maximaal twee jaar gevangenisstraf voor krijgen. De nieuwe wet is belangrijk, omdat shame sexting nu waarschijnlijk gemakkelijker te bewijzen is, doordat het delict en de strafbaarheid nu duidelijker zijn.

Verder van belang is dat het produceren en bezitten maar ook het verspreiden en bekijken van naaktfoto's en/of filmpjes van minderjarigen een zedendelict is en strafbaar onder de Wet Kinderporno (artikel 204b van het wetboek van Strafrecht). Of sexting wordt beschouwd als kinderporno is afhankelijk van het leeftijdsverschil tussen de betrokkenen en het doel dat de dader heeft met het beeldmateriaal. Als pubers onderling en vrijwillig aan sexting doen, zullen zij op basis van dit wetsartikel niet vervolgd worden; pubers experimenteren nu eenmaal. Datzelfde geldt als pubers zonder toestemming ontvangen naaktfoto's en/of seksfilmpjes verder verspreiden.

Als de beelden echter niet vrijwillig tot stand zijn gekomen omdat er dwang is uitgeoefend of als de opnames heimelijk zijn gemaakt geldt dit als verzwarende omstandigheden. In deze gevallen kan sexting wel als kinderporno vervolgd worden.

Sexting wordt als kinderpornografie beoordeeld als er bijvoorbeeld commerciële doeleinden zijn, als er een afhankelijkheidsrelatie is, als de een minderjarig en de ander volwassen is en als er druk of dwang of andere mogelijke zedenmisdrijven aan de orde zijn. Bij een veroordeling voor kinderporno betekent dit voor de dader onder andere een gevangenisstraf, maar ook levenslange beperking in werkmogelijkheden: hij krijgt geen Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) meer.

Als er niet van kinderporno of wraakporno kan worden gesproken, kiest het Openbaar Ministerie voor eventuele strafrechtelijke vervolging via andere artikelen: belediging, laster of smaad, of er wordt een alternatieve (opvoed)interventie gekozen voor de daders. Shame sexting kan onder de volgende artikelen uit het Wetboek van Strafrecht terecht worden: Smaad, Laster, Belediging, Bedreiging, Belaging (stalking), Oplichting, Schending portretrecht.

IN GESPREK MET OUDERS: WAAR MOET JE REKENING MEE HOUDEN?

Omdat de slachtoffers van shame sexting in de meeste gevallen nog jong zijn, is het betrekken van ouders bij hun ondersteuning cruciaal. Dat geldt ook bij de aanpak van jeugdige plegers. In de preventie kunnen ouders eveneens een belangrijke rol spelen in de online weerbaarheid van hun kinderen.

OUDERS ALS VOORBEELD

De opvoeding speelt een rol in hoe kinderen zich kennis en vaardigheden over relaties, intimiteit en seksualiteit eigen maken. Niet alleen door er samen over te praten (of juist niet), ook door de eigen ouders te observeren in wat zij doen en juist niet doen. Verschillende onderzoeken tonen aan dat wanneer jongeren opgevoed worden met openheid, eerlijkheid en vertrouwen dit ook op latere leeftijd hen een goede basis geeft om over onderwerpen rondom seksualiteit te praten. Zij zullen eerder weerbaar en sociaal gedrag vertonen in groepen. Als kinderen de ondersteuning en coaching van hun ouders als positief ervaren, blijken zij minder geneigd om een gesloten houding te hebben en geheimen bij zich te dragen. Dit zijn belangrijke elementen bij (online) weerbaarheid en preventie van shame sexting.

VERTROUWENSBAND

Uit onze interviews met een aantal vaders en moeders met Marokkaanse, Turkse en Hindoestaanse wortels blijkt dat zij grote waarde hechten aan een vertrouwensband met hun kinderen, die zij baseren op openheid, eerlijkheid, communicatie en vertrouwen. Als deze band er is, weten de kinderen dat zij bij problemen altijd terecht kunnen bij hun ouders. Deze ouders beschouwen thuis idealiter als een veilige plek waar alles bespreekbaar is, ook seksualiteit en shame sexting, en hier zelfs al voor de puberteit over te beginnen. Veel ouders ervaren echter drempels om hierover met hun zoons en dochters te praten.

DREMPELS OM OVER SHAME SEXTING TE PRATEN

Praten over shame sexting betekent ook praten over seksualiteit. En dat is waar veel ouders, zeker met een migratieachtergrond, ook van de tweede of derde generatie, in de praktijk vaak moeite mee hebben. Zij weten niet goed hoe zij hun rol bij de seksuele opvoeding moeten vervullen en hoe zij het gesprek met hun kinderen kunnen aanvliegen. Dat heeft verschillende redenen:

- **Onwennigheid**

Voor veel ouders met een Marokkaanse, Turkse en Hindoestaanse achtergrond geldt dat praten over seksualiteit ongemakkelijk en onwennig is. Tijdens hun eigen jeugd was seksualiteit thuis niet of nauwelijks bespreekbaar. Dat gold ook voor seksuele voorlichting rondom menstruatie. Het onderwerp was niet gepast. De neiging bestaat om terug te vallen op hoe zij in hun eigen jeugd hebben geleerd om over dit onderwerp te spreken of te zwijgen. Daar komt bij dat de huidige generatie ouders merkt dat hun kinderen vaak al meer van seksualiteit weten dan zichzelf, waardoor zij extra onzeker worden. Ze zijn soms bang om vragen te krijgen waar ze zelf het antwoord niet op hebben.

- **Angst voor eerverlies**

Seks wordt in traditionele Marokkaanse, Turkse en Hindoestaanse families en gemeenschappen beschouwd als iets dat alleen binnen een (heteroseksueel) huwelijk plaatsvindt. Seks voor het huwelijk is ook vanuit religieuze leefregels niet geoorloofd. Gebeurt dit toch dan kan dit leiden tot eerverlies van (vooral) een dochter, met als consequenties een slechte reputatie, uitstoting en minder kans op een goede huwelijkspartner. Ouders zijn bang dat het praten over seks de kinderen 'op gedachten kan brengen' of hen een vrijbrief kan geven om seksueel actief te worden. Zolang ze het er niet over hebben, bestaat het niet. Veel jongeren krijgen pas 'seksuele instructies' op het moment van trouwen. Van sexting denken ouders: dat doet mijn kind niet, dus praten erover is overbodig. Ook verwachten ouders niet dat hun kinderen meewerken aan het doorsturen van seksueel (getint) beeldmateriaal.

- **Angst voor de gevolgen**

Als een van de kinderen toch slachtoffer is van shame sexting maken ouders zich vooral zorgen over de reactie van de familie of gemeenschap. Een dochter kan haar reputatie, haar eer, verliezen en daarmee de familie de goede naam. Zij krijgt te maken met victim blaming: omstanders bestempelen het slachtoffer als schuldig en naïef. Door roddel en uitsluiting worden ook ouders in de gemeenschap aangewezen als 'schuldig' aan deze situatie, want zij hadden de dochter blijkbaar niet goed in de hand. Diegenen die de intieme (nep)beelden doorstuurden, de plegers, worden door hun familie en gemeenschap vaak niet, of veel minder, aangesproken op hun gedrag.

- **Digitale kloof**

Veel ouders zijn onbekend met alle digitale mogelijkheden en hebben geen idee hoe hun kinderen online actief zijn. De snelheid waarmee het digitale landschap zich ontwikkelt is voor veel mensen niet bij te benen. Laat staan als er sprake is van analfabetisme bij de ouders, of een achterstand in (Nederlandse) taal en in digitale vaardigheden. Ouders tonen vaak geen belangstelling voor de onlineactiviteiten van hun zoon of dochter. De digitale wereld lijkt de kloof tussen de generaties te vergroten.

(RISICO OP) EERGERELATEERD GEWELD

WAT IS EERGERELATEERD GEWELD?

'Eergerelateerd geweld' is de overkoepelende term voor alle vormen van dwang, psychisch en fysiek geweld ter bescherming en herstel van de familie-eer tegen de (vermeende) eerschender. Seks buiten het huwelijk is een van de oorzaken van eerconflicten in families. Daarmee is vooral sprake van een groepsconflict. Sexting wordt als niet passend gedrag gezien voor een meisje of jonge vrouw en daarmee als een eerschending van de familie. Shame sexting of exposing is al een vorm van eergerelateerd geweld, omdat de reputatie van het slachtoffer publiekelijk aan de kaak wordt gesteld. Dit openbaar maken kan vervolgens leiden tot acties vanuit de familie om de eer te herstellen. Zij doen dit bijvoorbeeld via opsluiting en mishandeling, achterlating in het herkomstland, een gedwongen huwelijk of genezingsrituelen. In het uiterste geval wordt een moord of (gedwongen) zelfmoord beraamd. We spreken hier van 'eergerelateerd geweld' omdat het motief 'eerherstel' is.

Van professionals wordt verwacht dat zij situaties van huiselijk geweld en kindermishandeling altijd melden bij Veilig Thuis. Vormen van eergerelateerd geweld vallen onder de verbeterde wet Meldcode.

- Ken en gebruik de stappen van de Meldcode bij (vermoedens van) eergerelateerd geweld.
- Ken het afwegingskader van de eigen beroepsgroep dat helpt om het (risico op) geweld te wegen en beslissingen te nemen.
- Bij (signalen en vermoedens van) eergerelateerd geweld dient een professional altijd advies te vragen aan een expert van Veilig Thuis of de politie alvorens eventueel het gesprek met de ouder aan te gaan. Ga niet op eigen houtje pionieren.
- Zet nooit stappen buiten de jongere om. Deze komt thuis op zijn minst in een lastig parket en wellicht zelfs in gevaar.

ADVIEZEN VOOR PROFESSIONALS EN VRIJWILLIGERS

In dit laatste deel van de brochure geven we een aantal adviezen en aandachtspunten voor professionals en vrijwilligers. De adviezen zijn geformuleerd op basis van literatuur, interviews met een aantal ouders en ervaren professionals (o.a. in een expertgroep). De adviezen zijn ingedeeld op twee niveaus. Niveau 1: Noodzakelijke kennis en inzicht. Niveau 2: Adviezen voor voorlichting aan en gesprek met (groepen) ouders.

1. NOODZAKELIJKE KENNIS EN INZICHT

Het is voor ouders niet makkelijk om met professionals en/of vrijwilligers over onderwerpen als eer, seksualiteit en shame sexting te praten, noch om ondersteuning te vragen bij de opvoeding. Als deze professionals of vrijwilligers zich goed voorbereiden door zich te verdiepen in de culturele en religieuze context van ouders, komt dit het gesprek zeer ten goede.

KENNIS EN BEGRIP VAN DE SCHAAMTE- EN EERCULTUUR

- Het is belangrijk dat professionals de culturele en religieuze context van ouders kennen en weet hebben van de heersende opvattingen over seksualiteit en (shame) sexting. De rol van schaamte moet een basis-ingrediënt vormen voor een gesprek over deze thema's.
- Voorkom echter stereotypering. Het ene gezin is het andere niet. Er zijn grote onderlinge verschillen tussen gezinnen qua traditionele versus geëmancipeerde opvattingen, qua sociaal-maatschappelijke positie, in liefdevol of juist gewelddadig optreden naar de kinderen, enzovoort. Neem de tijd om in kaart te brengen welke uitgangspunten belangrijk zijn voor een gezin en welke ondersteuning passend is.
- Heb ook kennis van de functie en effecten van sociale controle en roddel in de gemeenschappen en hoe dit effect heeft op individuen en gezinnen.
- Ken de risico's op eengerelateerd geweld en de stappen van (de Verbeterde) Meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld (zie ook pagina 11).

Globale kennis en begrip van de religieuze context

- Zorg voor globale kennis over de betekenis van religieuze begrippen. Zoals in de islam de begrippen 'haram' (verboden) en 'haya' (schaamte, bescheidenheid) en in het hindoeïsme 'mani ka bolle' ('wat zullen de mensen zeggen?'). Er kan wel over seksualiteit gesproken worden, maar in bedekte termen en in de context van het weerbaar maken van kinderen en jongeren tegen ongewenst seksueel gedrag en het voorbereiden op een huwelijk.
- Wees discreet. 'De zonde bedekken' is in veel religies een belangrijk uitgangspunt, omdat afwijkend gedrag niet genormaliseerd behoort te worden. Door afwijkend gedrag niet te veel aandacht te geven, worden gedragsnormen in stand gehouden. Daarnaast wordt het als onwenselijk beschouwd om over iemand te roddelen door hem/haar aan de publieke schandpaal te nagelen. Ook shame sexting is vanuit die optiek niet te tolereren.

Kennis over de sociale media en haar risico's

- De onlinewereld verandert voortdurend en snel. Jongeren hebben een grote voor-sprong in kennis en vaardigheden in het gebruik van sociale media, niet alleen op hun ouders, ook op de meeste professionals en vrijwilligers. Benut hun kennis om je wegwijs te maken.
- Om goede voorlichting en begeleiding te geven is actuele kennis nodig over:
  - de basale dynamieken van sociale media en van sexting
  - de risico's op en signalen van online (seksuele) grensoverschrijdingen
  - de mogelijke schadelijke gevolgen voor slachtoffers en daders.
  - shame sexting en exposing in het strafrecht, waaronder de meest recente straf-rechtelijke bepalingen die van toepassing zijn op daders (zie pagina 6).
  - de sociale kaart van (online) organisaties waar ouders en jongeren terecht kunnen voor vragen en ondersteuning. Zie bijvoorbeeld [de Overzichtskaart voor handige websites](#).

2. ADVIEZEN VOOR VOORLICHTING EN GESPREK MET (GROEPEN) OUDERS

In gesprek met ouders is het belangrijk om vertrouwen op te bouwen en om van daaruit zorgvuldig het bewustzijn en de kennis over shame sexting te vergroten. Onze adviezen zijn vooral gericht op groepsgerichte aanpak, maar gelden net zo goed voor gesprekken met individuele ouders.

IN GESPREK MET OUDERS VAN EEN (RECENT) SHAME SEXTING-SLACHTOFFER

Als ouders horen dat hun kind slachtoffer is geworden van **shame sexting**, roept dat bij hen veel emoties en vragen op.

- Geef ruimte aan hun emoties en gevoelens van woede, schaamte en/of verdriet. Geef erkenning aan hun verantwoordelijkheid om de eer en goede naam van hun kind en familie te beschermen. Toon begrip voor hun lastige positie en bespreek hoe zij hun kind kunnen steunen en omgaan met negatieve reacties in de gemeenschap: hoe te reageren, terwijl zij wel hun kind steunen?
- Druk ouders op het hart hun kind niet te beschuldigen, maar te steunen, en om geen dwang of geweld tegen haar (of hem) te gebruiken. Doe een beroep op hun ouderschap en verantwoordelijkheid om hun kind vanuit liefde en goede zorg te beschermen. Laat ouders zich afvragen waarom hun kind (eventueel) intieme beelden maakt of doorstuurt. Is het misschien een roep om aandacht?
- Adviseer de ouders om met hun kind te praten over hoe zij de hele situatie en de gevolgen ervaart. Ouders mogen hun boosheid en zorgen met hun kind delen, maar ook moeten ook uitleggen aan hun kind wat ze gaan doen en waarom, zodat deze het kan begrijpen.
- Wees duidelijk dat geweld of dwang van ouders tegen een kind onacceptabel is en mogelijk strafbaar, en dat je de plicht hebt als professional om dit te melden bij Veilig Thuis, ook bij een vermoeden.
- Wees alert op de risico's op eengerelateerd geweld door de ouders of familie. Gebruik de stappen van de Meldcode bij (vermoedens van) eengerelateerd geweld (zie ook pagina 14).

VERTROUWEN OPBOUWEN

- Ouders voelen zich begrepen en gehoord als hun opvattingen serieus worden genomen. Zij verlangen een begripvolle houding van de professional, ook al heeft deze andere normen en een andere beleving. Een luisterend oor, erkenning en respect voor de opvattingen en gevoelens van schaamte van de ouders is essentieel voor het opbouwen van een vertrouwensband. En een randvoorwaarde om dieper op het onderwerp shame sexting in te gaan.
- Laat ook zien wat je intentie is; dat je met de ouders wil meedenken over hoe zij hun kinderen kunnen beschermen tegen de online risico's, of herhaling kunnen

voorkomen en de schade beperken. Doe een beroep op hun rol als ouder. Heb in de gesprekken aandacht voor overeenkomsten in de standpunten van jou als professional (of vrijwilliger) en ouders en in jullie gemeenschappelijke doel, namelijk het beste willen voor de kinderen.

- Ga geen discussie aan met ouders over hun waarden en normen, maar kijk hoe je vanuit hun normen kunt aansluiten en verbinden en aanknopingspunten kunt vinden. Luister naar hoe ouders de situatie beleven en waar hun behoeften liggen.

ORGANISEER VOORLICHTING- EN DIALOOGBIJEENKOMSTEN

- Veel ouders ontvangen graag groepsgerichte voorlichting over online weerbaarheid en shame sexting. Werk als school, buurtteam of opvoedondersteuning samen met een migranten(zelf)organisatie of religieuze organisatie (met ervaring in dialoogbijeenkomsten over taboes). Deze organisaties kennen veel ouders en geniet vaak hun vertrouwen
- Eventueel kun je via het 'Consortium Zelfbeschikking' contactgegevens krijgen van een geschikte migrantenorganisatie. Mail naar: consortium.zelfbeschikking@gmail.com. Kijk op [de Movisie-pagina van Verandering van Binnenuit](#) voor meer informatie over het Consortium.
- In veel gezinnen speelt de moeder de hoofdrol in de opvoeding. Het is daarom belangrijk om de vaders actief uit te nodigen, vanuit een positieve insteek. Overweeg of je aparte bijeenkomsten aanbiedt voor vaders en moeders, dit kan de openheid in de gesprekken bevorderen. Voorlichting is relevant voor ouders van kinderen vanaf groep 8, maar het is ook zinvol voor ouders van jongere kinderen.
- Veel ouders voelen zich niet vanzelfsprekend aangesproken bij het onderwerp 'shame sexting', omdat zij denken 'dat doet mijn kind niet'. Kies daarom een neutrale titel voor een voorlichtingsbijeenkomst, bijvoorbeeld 'Weerbaar opvoeden: hoe maak ik mijn kind (online) weerbaar?'

ZORGVULDIG ZIJN IN TAALGEBRUIK EN OPBOUW

- Respectvol taalgebruik en een zorgvuldige opbouw maken een (groep-)gesprek met ouders tot een waardevolle ontmoeting. Let op taal en formulering, sluit aan bij het taalgebruik van ouders, en check steeds of ze het goed hebben begrepen. Hou ook rekening met ouders die de Nederlandse taal niet (goed) beheersen, en analfabete ouders. Wellicht kan de collega van de migrantenorganisatie uitleg geven in andere talen. Gebruik ook audiovisuele middelen zoals [het animatiefilm-pje van KIS](#).
- Bouw het gesprek over shame sexting rustig op. Werk vanuit overkoepelende thema's als sociale media, vriendschap, liefde en huwelijk langzaam via (online) weerbaarheid naar shame sexting. Val niet met de deur in huis met termen als sexting, seks, geslachtsdelen. Expliciet taalgebruik is in strijd met de eer- en schaamtebeleving van veel ouders. Gebruik neutrale termen als liefde, intimiteit en intieme foto's.

ERVARINGSVERHALEN INZETTEN

- Veel ouders met een migratieachtergrond horen graag ervaringen van anderen, bijvoorbeeld van ouders met oudere kinderen over hoe zij de opvoeding rond (online) seksuele weerbaarheid aanpakken. Ouders hebben het gevoel gefaald te hebben als er iets is misgegaan met een van hun kinderen. Door herkenning en erkenning van andere ouders kunnen ze steun hebben aan elkaar.
- Werk met praktijkvoorbeelden. Zorg voor verhalen van slachtoffers, want deze spreken tot de verbeelding. Daardoor kunnen ouders zich beter inleven in de situatie en in de gevolgen, waarna de bereidheid om bij shame sexting stil te staan en om slachtoffers te steunen vaak toeneemt. *Story telling* kan via een ervaringsdeskundige, maar ook via een podcast of film.

BEWUSTZIJN CREËREN

- Creëer bewustzijn van de onlinewereld en de bijbehorende risico's. Ouders denken dat hun kind geen naaktfoto's maakt of doorstuurt. Bespreek dat jongeren soms dingen doen om erbij te horen of vanwege groepsdruk. Veel kinderen vertonen thuis ander gedrag dan in de buitenwereld. Vaak lopen zij met geheimen rond, uit respect voor hun ouders of uit angst voor problemen en sancties.
- Bespreek met ouders dat openheid belangrijk is, want juist als alles in de doofpot blijft, leren jongeren niet om weerbaar te zijn en komen zij juist (meer) in de problemen.
- Laat cijfers zien van sexting en online shamen en de mogelijke gevolgen, tot en met zelfmoord(plannen). Geef ook informatie over de signalen van slachtoffers van shame sexting, bijvoorbeeld buikpijn, gepest worden, zich sociaal isoleren of schooluitval. Waarschuw voor het mechanisme van victim blaming, dit verhoogt de drempel voor om hulp te vragen.

AANDACHT VOOR DE RELIGIEUZE CONTEXT

- Realiseer dat religieuze ouders sexting en shame sexting beschouwen als 'zondig'. Aandacht besteden aan deze religieuze (gewetens)kwesies kan verbindend en helend werken. Laat ouders stilstaan bij de positieve waarden uit het geloof als vergevingsgezindheid, liefde en barmhartigheid, om de focus van het gesprek (ook met hun kinderen) te leggen bij een oplossingsgerichte aanpak van shame sexting.
- Benadruk bij ouders die religieus zijn de positieve waarden vanuit het geloof, als barmhartigheid, liefde en begrip. Op die manier kan het geloof als verbindende factor werken tijdens het gesprek en in hun opstelling naar hun kind.
- Schakel eventueel een geestelijk verzorger in indien de eigen kennis over religie tekortschiet. Zoek (vooraf) betrouwbare en ter zake kundige geestelijk verzorgers uit verschillende religies die ondersteuning kunnen bieden bij geloofsvragen rond (shame) sexting. Je kunt met geestelijk verzorgers in contact komen; via plaatselijke gebedshuizen, de moskee of de mandir, bij zelforganisaties en bij sites als www.zininutrecht.nu

- Haal, onder begeleiding van een geestelijk verzorger, enkele religieuze teksten aan (bijvoorbeeld de hadith voor moslims of de dharma voor hindoes). Dit kan de dialoog over seksualiteit en shame sexting normaliseren. Het praten over deze onderwerpen is namelijk geoorloofd in de context van het voorbereiden op een huwelijk en van het weerbaar maken tegen ongewenst seksueel gedrag.

BESPREEK DE ROL VAN DE PLEGERS

- Leg de focus in het gesprek met ouders ook op de verantwoordelijkheid en strafbaarheid van plegers. Dit zijn vaak jongens, maar soms ook meisjes. Als ouders en jongeren bewust zijn van de negatieve gevolgen, ook voor de plegers op maatschappelijk en strafrechtelijk gebied, kan dit hen afschrikken en (herhaling van) exposing voorkomen.
- Wees duidelijk over de wettelijke kaders rondom shame sexting. Ouders weten niet altijd dat shame sexting strafbaar is, en dat slachtoffers dus aangifte kunnen doen en plegers vervolgd kunnen worden (zie *Wettelijk Kader*, pagina 11).
- Gebruik visuele middelen over de strafketen, of teken deze uit. Dat helpt ouders (en jongeren) om de strafrechtelijke aspecten beter te begrijpen. Zie ook deze [webpagina van de politie](#) of toon [deze video van de politie](#) over aangifte doen.
- Sta stil bij hoe beelden en normen over mannen en vrouwen kunnen leiden tot shame sexting van vooral meisjes. Waarom doen (met name) jongens dit? Wat is de relatie met de (verwachte of opgelegde) kuisheid van meisjes en de (vermeende) rol van jongens om die te bewaken? Laat ouders met elkaar uitwisselen over de invloed van de opvoeding, de gemeenschap, religie, maar ook van de jeugdcultuur met bijvoorbeeld seksistische raps. Vinden we dit wenselijk? Wat is onze rol als ouders? Wat kunnen we anders doen?

ANGST VOOR HULPVERLENING WEGNEMEN

- Besteed aandacht aan de angst en andere drempels bij ouders voor het inschakelen van professionele hulpverlening en opvoedondersteuning. Vaak leeft het idee dat als je hulp vraagt, je het risico loopt dat je kind uit huis wordt geplaatst. Daarom schakelen ze vaak pas hulp in als de problemen thuis ernstig uit de hand lopen.
- Normaliseer het vragen om hulp en advies, ook aan elkaar. Onlineontwikkelingen gaan razendsnel en het digitale tijdperk (inclusief de risico's daarvan) zijn voor veel mensen lastig te overzien.
- Om de drempel voor preventief advies en hulp te verlagen helpt het delen van positieve ervaringen. Informeer ouders goed over de rol en het aanbod van de beschikbare hulpverlening, opvoedondersteuning en andere mogelijkheden. Geef aan wat de organisaties voor ouders kunnen betekenen. Kennis van de sociale kaart is hiervoor essentieel.

ADVISEER OUDERS HOE ZIJ KUNNEN PRATEN MET HUN KIND

- Informeer ouders over het belang van praten met je kinderen. Vertel dat onderzoek laat zien dat de (online) weerbaarheid van kinderen groter is met ouders die geregeld met hen praten over hoe het met ze gaat en waar ze (online) mee bezig zijn. Dan neemt de openheid van kinderen toe. Deze informatie vind je bijvoorbeeld in [dit artikel van NieuwWij](#).
- Leg uit dat als ouders een meer autoritaire rol op zich nemen en van hun kinderen gehoorzaamheid verwachten, hun kinderen geheimen bewaren uit angst voor ouderlijke sancties. De consequentie kan zijn dat zij opstandiger zijn en daardoor meer risico lopen om gehanteerd te worden. Openheid beschermt dus kinderen en bevordert hun weerbaarheid.
- Adviseer ouders over hoe zij met hun kind (preventief) over shame sexting kunnen praten:
Verbieden van gebruik van de mobiel en sociale media heeft geen zin. Eerder heeft dit een averechts effect omdat kinderen geneigd zijn om dit dan stiekem te doen. Het werkt over het algemeen beter om open het gesprek te voeren en nieuwsgierig te zijn naar hun leefwereld.
- Druk ouders op het hart dat ze hun kinderen vertellen blij met hen te zijn, met hun eerlijkheid, en dat ze trots op hen zijn en achter hen staan.
- Enkele andere 'do's and don'ts':
  - Stel vragen en wees belangstellend
  - Probeer samen afspraken te maken
  - Ga niet preken
  - Ga niet onderhandelen ('als jij dit laat, mag je...')
  - Toon begrip als je kind niet alles wil vertellen
  - Zeg je kinderen dat ze intieme beelden nooit mogen doorsturen
  - Waarschuw je kinderen dat ze eventuele eigen intieme beelden binnen hun relatie bij twijfel nooit doorsturen.
  - Blijf praten over de afspraken en check of je kinderen ze naleven.
- Praat met zoons over hun houding en gedrag naar meisjes: hoe ga je om met meisjes? Doe je aan 'catcalling' (naroepen, fluiten of sissen)? Breng dan het gesprek op respect, gevolgen van online pesten en lastigvallen. Stel duidelijke normen en spreek hen aan op grensoverschrijdend en respectloos gedrag.
- Meer gesprekstips vind je in [dit artikel van Bureau Jeugd en Media](#).
- Meer handvatten voor beter en bewuster mediagebruik en aanvullende informatie vind je onder andere bij: [Helpwanted.nl](#); [Meldknop.nl](#); [Bureaujeugdmedia.nl](#).

BRONNEN

- Bakker, H., & Storms, O. (2020). *Factsheet de meldcode bij (vermoedens van) eerderrelateerd geweld*. Utrecht: Movisie.
- De Graaf, H. (2007). *De rol van de ouders in de seksuele ontwikkeling: Een literatuurstudie*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Distelbrink, M., Pels, T., Tan, S., & Aarts, W. (2013). *Coach je kind, theoretische onderbouwing*. Utrecht.
- El Moussaoui, S. & Sande, W. v. d., (2020). *Het gesprek over shame sexting*. [Ongepubliceerd manuscript]. Utrecht: Hogeschool Utrecht & KIS.
- Ermers, R. (2018). *Honor related violence: A new social psychological perspective*. Routledge.
- Graaf, H. d. (2007). *De rol van ouders in de seksuele ontwikkeling: een literatuurstudie*. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.
- Graaf, H. d., Borne, v. d., Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25e II Seksuele gezondheid van jongeren in Nederland anno 2017*. Delft: Eburon.
- Hoek, M., & Moerbeek, S. (2017). *Ik vind het zelig als mijn vriendjes niet naar het paradijs gaan: opvoedvraagstukken van islamitische ouders in een Nederlandse context*. Amsterdam: Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie.
- Horvers, J. (2017). *De Weg naar Versterking van Weerbaarheid onder Jongeren met een Migratieachtergrond*. Utrecht: Universiteit Utrecht Faculty of Social and Behavioural Sciences Theses.
- Kurver, R. W. (2015). *Barrières tot professionele jeugdhulpverlening doorbreken; Visie van niet-westerse allochtone ouders en onderwijsprofessionals*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Lee, L. v. (2007). *Ouders en de seksuele opvoeding van kinderen: Marokkaanse en Turkse moeders aan het woord*. Tijdschrift voor de seksuologie.
- Maas, J. (2017, 10 11). Jeugdhulp: 'Zonder verstand van sociale media kan je beter ophouden'. *Zorg+ Welzijn*, , pp. 30-31.
- Naezer, M. & Oosterhout, L v. (aug. 2019), *Sexting is voor sletten – Seksuele normen en ongeautoriseerde verspreiding van digitaal sexy beeldmateriaal*. Raffia, Magazine on Gender, Diversity, and Feminism. Nijmegen, Radboud University.
- Nhass, H. (2019). *Niet jouw schuld! Een verkenning naar hoe hulpverleners moeders met een Marokkaans islamitische achtergrond kunnen ondersteunen in de opvoeding, zodat negatieve gevolgen van shame sexting onder tienermeiden kunnen worden voorkomen en aangepakt*. Utrecht: Verwey Jonker/KIS.
- NOS. (2018, 4 september). Opgehaald van [www.nos.nl](https://nos.nl/artikel/2248894-politie-scherpt-advies-aan-jongeren-aan-stop-met-sexting.html): <https://nos.nl/artikel/2248894-politie-scherpt-advies-aan-jongeren-aan-stop-met-sexting.html>

- NPO Radio1. (2018, 27 mei). Opgehaald van www.nporadio1.nl: www.nporadio1.nl/reporter-radio/onderwerpen/457035-de-strijd-tegen-daders-van-online-wraakseks
- Pels, T., Distelbrink, M., & Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext*. Verwey-Jonker Instituut.
- Repáraz, L. R., & Jethoe, S. A. (2017). *Diversiteit in de samenleving: concepten, voorbeelden uit de praktijk en methoden voor de HBO-professional*. Assen: Gorcum B.V., Koninklijke van.
- Staten-Generaal, T. K. (2018, 11 15). Kamerstuk 35 080. *Wijziging van onder meer het Wetboek van Strafrecht in verband met de herwaardering van de strafbaarstelling van enkele actuele delictsvormen (herwaardering strafbaarstelling actuele delictsvormen), 2018-2019*. zoek.officiëlebezoekingen.nl/kst-35080-3.html.

WEBSITES

- www.bureaujeugdenmedia.nl
- www.helpwanted.nl
- www.meldknop.nl
- www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/seksuele-misdrijven/vraag-en-antwoord/wat-kan-ik-als-school-of-ouder-doen-tegen-ongewenste-sexting

OVERZICHTSKAART

Onze Overzichtskaart 'Shame Sexting' biedt verwijzingen naar verdieping-modules en handige websites bij deze brochure.

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Auteurs:

Hilde Bakker

Siham el Moussaoui

Wieteke van de Sande

Voor deze brochure hebben we o.a. geput uit gesprekken met ouders en met deskundigen vanuit diverse organisaties. Een speciale dank aan:

- Basmah Training & Coaching
- LieverVrij - Gezinstherapie
- Rutgers
- Stichting HALT
- Stichting JoU
- Stichting Mooi Welzijn
- Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie
- Trias Pedagogica

Foto's: Istock (cover), 123RF (pag. 6)

Ontwerp: Suggestie & Illusie

Uitgave:

Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Churchilllaan 11, 3527 GV Utrecht

Postbus 19129, 3501 DC Utrecht

T 030 789 2000

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

© Movisie, Utrecht 2021. Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Movisie. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

